

(המשך מעמוד 13)

שמיר חיך. התייחס לכל בהגינות, שמר על הזכויות של יריביו, בירר חילוקידיעות בשיחות בלישכתו, והגיע תמיד לירי הסדר. הוא לא רכש לו אויבים, גם אם לא ידידים. אין הוא שחצן או יהיר, לפחות למראית-עין. יש לו כושר-שיכנוע רב, גם אם אין לו כריזמה.

„מוסד החוץ“

עלייתו לגדולה נבעה מעקשנותו האופיינית. היה עליו רק להתמין למחלה של אחרים.

המאורע הראשון שקירם אותו היה פרישתו של עוז וייצמן, יור־הנהלת חרות. עוז חסרהסכלנות לא סבל את האווירה בתנועה. הוא רב עם בגין, פרש, ויצחק שמיר קיבל תפקיד-מפתח זה לידיו.

במו וייצמן, כן גיסוילשעבר משה דיין. באחד הימים קם ופרש ממישרדהחץ, מבלי שאיש ידע מדוע ועל שום מה. לתדהמת רבים, העביר בגין את התפקיד לשמיר.

למראית עין לא היו לשמיר שום כישורים לתפקיד זה דווקא. האנגלית שלו היתה עילגת, הופעתו אינה מרשימה, היה קיים חשש לגבי יחס העולם לאדם שהכל ידעו על הקשר שלו לרצח הלורד מוין. רצח הרוזן ברנדוט ומעשים רבים אחרים.

אולם שמיר הפתיע גם הפעם. הפקידות של מישרדהחץ החלימה במהירות מתדהמתה, והתלהבה מן השר החדש. בניגוד לדין, שהיה ברדקיסט מוחלט, ושבניגוד להופעתו הפומבית היה גם כלפי פקודיו, לא הקשיב לעצותיהם ולרבריהם, ופעל על דעת עצמו וכאות נפשו, מבלי להתחשב במיצויות-היסוד של עבודת-צוות ויחסים קולגיאליים, התגלה שמיר כשר סביר ונזה. הוא התייחס לאנשים בהגינות, הקשיב להם בתשומת-לב, הכניס מישרט וסדר, נהג כפי ששר אחראי צריך לנהוג.

רושם טוב זה רהה אחרי זמן. הסתבר כי שמיר אמנם מקשיב בתשומת-לב, אך פועל לברו, ועל דעת עצמו. הוא פעל בסודיות גמורה, כמו במחתרת. עוז לו בכך איש-מוסד ותיק אחר, רודי קימחי, שאותו הביא עימו כמנכ״ל.

כמה מן המיכצעים הסודיים של שרהחץ ומנכ״לו נשאו פרי, כמו חיזוק היחסים עם איר וליבריה. היחסים עם ארצות-אפריקה, שניתקו את יחסיהן הרשמיים עם ישראל, מתנהלים זה מכבר באמצעות המוסד.

דיפלומטים ותיקים החלו מכנים את מישרדם, בהלצה מרה, ב.מוסד החוץ.

סיבה אחרת של אי-פופולריות גוברת במישרדהחץ היא צינות עמדתהמפתח בשרות-החץ בפרוטקציונרים ואנשי המיפלגה.

שחיטה? לא שועה?

אירוע נוסף שפינה את הדרך לפני שמיר היה קשור באיש-מחתרת ותיק אחר: יעקב מרידור.

כאשר חשב בגין על מינוי יורש, פנתה המחשבה באורח טיבעי אל מרידור. כלפי איש זה היה לו מצפון רע: מרידור היה מפקד אצ״ל, כאשר התבקש בגין לקבל לידיו את הפיקוד על האירגון. למעשה הדיח בגין או את מרידור, שהספיק בתקופה קצרה של פיקוד, אחרי מות רודי ריזאל, להרוס את האירגון מבפנים. בגין נאלץ לבנותו כמעט לגמרי מחדש. אך הוא התייחס אל מרידור בהגינות. מינה אותו כסגן-מפקד.

עתה השתדל בגין להחזיר את מרידור לפעילות בתנועת-החרות, החזיר אותו לכנסת ומינה אותו כיורשהעצר הבלתי-רשמי שלו. מועמדות זו נעלמה, כאשר הציג מרידור את עצמו לעיני המדינה כולה כנוכל ו/או כאדישוט, כפרשה המפורסמת של

שמיר עם בגין
מימין לימין

מכיוון שבגין עצמו הואשם על-ידי הוועדה בהתנהגות דומה, לא יכול היה לרגוז על שרהחץ שלו.

הקצה הקיצוני ביותר

היו היורש. כאשר ניצח שמיר במפתיע את רודי לוי, ברוב גרול של 436 נגד 302, אחת הסיבות העיקריות היתה בוודאי שרוב הנוכחים ידעו כי מנחם בגין מעדיף אותו.

האיש שינהל עתה את ענייני ישראל הוא האדם הקיצוני ביותר במימסד הקיים. מעבר לו נמצאים רק השוליים המטורפים של הקבוצות הפאשיסטיות.

מי שפגש אותו לראשונה מתרשם מקומתו הנמוכה ומראשו הגרול, חיכו הקבוע, רדדדיבורו הסבירה, העדר כל עוינות אישית, הנכונות הכוללת לשכנע בדבריינועם.

זהו הרושם החיצוני. האישיות מאחורי חזית חיצונית זו שונה לגמרי. שמיר הוא אדם נוקשה ביותר, בעל דיעות נוקשות עוד יותר. עולמו קבוע וחד-מימדי: היהודים צודקים, כל הגויים רוצים לרצוח אותם, העולם כולו נגדנו.

ילדותו בפולין האנטי-שמית, גורל מישפחתו בשואה, החוויות במחתרת — כל אלה יצרו אישיות שאינה יודעת פשרות, ואינה יודעת חשיבותה של פשרה. חסרה לו כל רגישות לרגישויותיהם של עמים אחרים, וכל עניין ערבי זר לו לחלוטין.

לא יעלה על דעתו להכיר אי-פעם בקיומו של עם פלסטיני, שיש לו זכויות כלשהן. על הפגישה של פעיל-שלום ישראליים

מייד מה מתרחש, מה גם שבמשך זמן רב הוהיר בממשלה מפני הקשרים עם הפלאנגות. הוא התקשר ב-11.15 עם שמיר והודיע לו שהפלאנגות „עושים שחיטה“. הוא ביקש ממנו לברוק את העניין ולפעול.

מדוע פנה ציפורי לשמיר דווקא? זאת אפשר רק לנחש. הוא פחד לפנות אל בגין עצמו, אולי מפני שחשש שמא לא ישים אליו בגין לב. בגין היה מכור אז לגמרי לאריאל שרון, והוא ידע כי ציפורי, סגן-שרהביטחון בימי וייצמן, מותח באורח קבוע ביקורת על השר החדש, שרון. שמיר, לעומת זאת, היה חברו של ציפורי למאסר באריתריאה, וציפורי עזר לו אז לברוח. הוא יכול היה לקוות שאם ישמע בגין על העניין מפי שמיר, יתייחס לכך במלוא הרצינות.

אולם שמיר לא עשה דבר. במשך יממה שלמה, שבה נמשך הטבח במלוא הקצב, ישב באסם מעשה. שמיר הופיע לפני ועדת-החקירה של השופט יצחק כהן, והוזהר כחוק שהוא עלול להיפגע. הוא ניסה לתרץ את התנהגותו — והצטרקותו היתה רחוקה מאוד. הוא טען שלא שמע מפי ציפורי את המילה „שחיטה“, אלא רק „השתוללות“, וחשב שמדובר סתם בלחימה של הפלאנגות. הוא חשד בציפורי, מפני שזה התנגד לפלאנגות ומתח ביקורת על שרון. הוא שאל מישור במישרדו — הוא שכח מי — אם יש חדשות מבירות, וכשהלה השיב בשלילה, הסתפק בכך.

היה ברור לחלוטין: או ציפורי או שמיר שייך. לגבי הציבור הרחב, היה קל להחליט מי. ציפורי, על כל חסרונותיו, ידע באדם ישר כסרגל. מעולם לא

מי שחושב ששמיר יהיה ראש-ממשלה לזמן קצר ובתקופת

מעבר — אינו מכיר את האיש. הוא עשוי להשתלט על כל

המערכת ולהתבסס כראש-הממשלה לתקופה ארוכה ביותר

עם יאסר ערפאת אמר כי זהו „שיא השיפלות האנושית“ — הגדרה שאינה חלה, כמובן, על נסיונותיו שלו ליצור קשר עם גרמניה הנאצית.

אין לשמיר בסיס פוליטי עצמאי. ניצחונו מהווה לא רק אישור תנועתי לבחירתו של בגין, אלא גם עדות להתחזקותו של האגף הימני-קיצוני בתנועת-החרות, שתמך בו תמיכה מוחלטת. אין זה מיקרה שאריאל שרון סיע בידו.

בחירת שמיר היא המשך המהפך של 1977, תזוזה נוספת של המדינה כולה ימינה.

האם זה מצב זמני? רבים סבורים כי שמיר הוא שליט זמני בלבד, איש-מעבר, מועמד-פשרה שנבחר מפני שרוב המועמדים האחרים לא יכלו להשתתף הפעם במירוץ: משה ארנס ועוז וייצמן אינם תברייכנסת. שרון סובל עדיין מתוצאות דוחיכה, יורם ארידור ניווק מן המצב הכלכלי, רודי לוי לא זכה בתמיכת המיורחיים דווקא מפני שהוא מיורחי. כל זה, כך סבורים יודעידבר, ישתנה כאשר תתחיל ההתמודדות האמיתית, לקראת הבחירות.

אך מי שחושב כך, עשוי לגלות שטעה. הרבה אנשים וילולו ביצחק שמיר לאורך דרך-חייו, מאז קצירדימישטרה ריימר גינס. כולם גילו, במאוחר, כי וילול זה לא היה במקומו, וכי האיש בעל הגוף הקטן והראש הגרול אוצר מסוכן לזלזל ביצחק שמיר. לא פעם שילמו המולזלים עבור מישגה זה בחייהם.

נתנם באמירת איימאם.

הוועדה לא רצתה להקשות על שמיר. לא קל להכריע בין הגיורסות הסותרות. קבעה במסקנותיה — ולא הכריעה. אך היא קבעה כי „שרהחץ לא עשה כל נסיון ממשי לברוק... קשה למצוא הצדקה לזלזול כזה... מן הראוי היה ששרהחץ, בתוקף תפקידו, יגלה רגישות ועדינות.“

והשורה התחתונה: „לדעתנו נעשה מישגה על-ידי שרהחץ, שהוא לא נקט כל פעולה אחרי השיחה עם השר ציפורי בקשר עם מה ששמע מפיו על מעשי הפלאנגות במחנות.“ הוועדה לא תבעה ממנו בפירוש להתפטר — רב שהיה מוכן מאליו בבריטניה, למשל.

אפשר להגיד את הדברים בלשון הרבה יותר בוטה. התמונה העולה מן הדיוח הוא שליצחק שמיר לא היה איכפת שיהרגו גברים, נשים וילדים מקרב הפליטים הפלסטיניים. מושגיו לא השתנו מאז הימים שבהם השתתף הוא אישית, כחבר אצ״ל, בהריגת גברים, נשים וילדים פלסטיניים בשוק של יפו.

הוא תמך מן הרגע הראשון בפלישה ללבנון, לא הסתייג אף מאחד המהלכים של אריאל שרון, וצריך היה לדעת כי אחת המטרות העיקריות של שרון במיבצע זה היתה להביא לכריחת מאות אלפי הפליטים הפלסטיניים מלבנון. הטבח בצבחה ובשאתילא השתלב יפה בתוכנית זו, ועל כן סביר להניח ששמיר לא הופתע ולא התרגש כאשר מסר לו ציפורי מה שמסר. אולי זו בליבו לשרהתיקשות התם, על כי אינו מכין את מהות העניין.

מקורהאנרגיה החדש, שעמד להאיר את רמת-גן בנורה אחת ולשבור את תורתו של אלברט איינשטיין. בגין העלים את עיניו במשך שנים מאפסותו של מרידור, מהמר ורברכו שיצר סביבו רושם של תלחה. היה עליו לחפש לו יורש אחר.

הוא בחר באדם טיבעי בשמיר. אומנם לא היה איש-אצ״ל, אך הוא היה שייך למישפחה הלוחמת. הרקע והמצא שלו דומים לזה של בגין. דיעותיו לאומניות קיצוניות בדעותיו שלו. אפשר היה לסמוך עליו. בעניין החשוב היחיד המעניין את בגין — חזון ארץ-ישראל השלמה — לא נפל שמיר במאומה מבגין עצמו.

העובדה ששמיר התנגד באופן מופגן להסכמי קמפ-דייוויד ולחוזההשלום עם מצרים, ונמנע בכנסת מהצבעה בשני המקרים, לא הפריעה לבגין. להיפך, היא הוכיחה לו ששמיר דבק בדעותיו ולא יתפשר לעולם.

גם הצל האחרון שהעבי על שמיר לא הפריע לבגין, אלא להיפך. היה זה הצל של טבח צבחה ושאתילא. כמו בגין עצמו, יצא שמיר מפרשה זו בשן ועין.

מעורבותו חמורה מאוד.

ביום השישי בבוקר, ערב ראשהשנה תשמ״ג, ביממה הראשונה של הטבח, נודע הדבר לעיתונאי זאב שיי. זה היה אמור להיפגש עם שרהתיקשות מרדכי ציפורי, והוא ניצל את הפגישה, ב-11 בבוקר, כדי להזהיר את השר.

ציפורי, תתאלוף (מיל״) בצה״ל וחיל מיקצועי ותיק, הכין